

על המעמד החדש של עוון ופשע וחטאה שיחה לשבת תשובה/שובה

שבת שלום ושנה טובה

כידוע לכם השבת שבין ראש השנה ליום כיפור נקראת "שבת תשובה" וגם "שבת שובה". "תשובה" מפני שהיא יוצאת בעשרת ימי תשובה, ו-"שובה" על שם ההפטרה שקוראים בשבת זאת. הנביא הושע קורא לעם ישראל לחזור אל אלוהיו: "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך".

מהי התשובה? לפי דעתי התשובה כוללת את השלבים הבאים: זכירת המעשים שעשינו ושהם בחזקת עבירה, התחרטות על אותם מעשים, והחלטה לא לעשות אותם שוב. השלב הראשון הוא למעשה וידוי.

העובדה שהימים שבין ראש השנה לכיפור נקראים עשרת ימי תשובה פירושה איננו שהתשובה מוגבלת לימים אלה. האמת היא שבתפילות של כל יום, חוץ משבתות וחגים, יש קטע שנקרא תחנון או נפילת אפיים, ותוכנו הוא וידוי ובקשת סליחה. היהודי המאמין אומר תחנון כל יום פעמיים, פעם בתפילת שחרית ופעם בתפילת מנחה אחרי תפילת העמידה.

בסידור "ואני תפילתי" בתפילת מנחה לא מצאתי תחנון. בתפילת שחרית בסידורים הכחולים ראיתי רק את החלק האחרון כלומר סדרת תחנונים שמתחילים ב-"אבינו מלכנו". עורכי הסידור החדש החזירו עטרה ליושנה והכניסו גם את החלק הראשון שהוא מבוא קצר פלוס רשימת עבירות שהמתפלל מתודה עליהם. הרשימה מסודרת לפי סדר האלף-בית. אני אקרא עכשיו את המבוא והרשימה שמופיעים בעמוד 50. תפתחו בבקשה את הסידורים ונקרא ביחד:

(אחרי קריאת הקטע)

שתי הערות על הרשימה:

1. חלק מהעונות הזכרו ברשימה בצורה כללית שלא מזכירה שום דבר קונקרטי. לדוגמא, "אשמנו" – במה? מהו האשם? לא ברור, "העוינו והרשענו" – מהו העוון או מהו הרשע? שוב לא ברור, "מרדנו" – באיזה ציווי? גם כן לא ברור, וכן הלאה וכן הלאה. זה לא בהכרח חסרון. אפשר שמחברי הרשימה הכניסו בה, בכוונה ובחוכמה, כמה וכמה עונות כלליים כדי לכסות את כל העונות האפשריים.

2. הערה זאת יותר טכנית ולכן פחות חשובה. באות ה' כתוב "העוינו והרשענו". החלק השני אמור להיות עוון שמתחיל באות ו'. אבל בעברית יש מעט מדי מלים שמתחילות ב- ו' השורש. לכן המחבר השתמש ב- ו' החיבור כדי לא להישאר בלי עוון שמתחיל באות ו'. דבר זה אופייני לגבי רשימות רבות במקורות שסדורות לפי סדר האלף-בית. לדוגמא, במזמור קמ"ה הידוע כ-"אשרי". במזמור זה באות ו' יש לנו "ועזוז נוראותיך יאמרו וגדולתך אספרנה". שוב ה- ו' היא ו' החיבור ולא ו' של שורש. אותו דבר במזמור ל"ד שבפסוקי דזמרה. באות ה' יש לנו "הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו" כאן, מחוסר ברירה, החלק השני של הפסוק משמש פסוק שאמור להתחיל באות ו', אבל שוב ה- ו' היא ו' של חיבור ולא ו' של שורש.

אינני יודע מתי בדיוק חוברו תפילות הוידוי והתחנון. הדעת נותנת שהן חוברו בזמן שבו חובר סידור התפילה הכללי כלומר בתקופת הגאונים לפני 1000 עד 1200 שנה. לפי זה הרשימה היא בת לפחות 1000 שנים.

כידוע לכם הזמן משנה את הכל. הוא משנה את אורחות חיינו. הוא גם יוצר אפשרויות חדשות, בין היתר גם אפשרויות חדשות לעבור עבירות. בזמן חיבור הרשימה הנ"ל (לפני 1000 שנים), כמה אנשים היו פורצים למחשבים של אנשים אחרים? או מחנים את הרכב שלהם בכניסה של השכן וחוסמים לו את הכניסה? – לא הרבה! כך שהיום יש לנו גם סוגים חדשים של עוונות.

ושבו כידוע לכם, התנועה הקונסרבטיבית דוגלת בהתחדשות, בהליכה עם הזמן, ובהתאמת הערכים היהודיים לזמן שלנו – מה שהעלה בי את הרעיון שאולי יש טעם לערוך רשימה של עוונות מודרניים. זאת לא היתה מטלה שהטילו עלי. לא קיבלתי מנדט לעשות את הדבר הזה, אלא, איך אומרים? נכנס לי ג'וק בראש. ובכן ערכתי את הרשימה והנה היא לפניכם:

איחרנו למפגשים. (סימפטום ישראלי ידוע – אמנם זה לא חל על הקהילה הזאת, כי בקהילה הזאת מישהו שמע פעם על איחורים? – כמובן שלא. אבל מחוץ לקהילת אשל אברהם הדבר הזה קיים. תאמינו לי!)

ברחנו מאחריות.

גררנו את עמיתנו לויכוח על כל דבר.

דרכנו על יבלות הזולת.

השחתנו רכוש ציבורי. התנשאנו על הזולת. הגעלנו את האחרים. (הבאת הזולת לידי גועל הוא עוון גדול, ואל תבקשו ממני דוגמאות קונקרטריות, בכל זאת פה זה בית כנסת!)

ויתרנו על הזכות ועל החובה ללמוד וללמד. (מהותו של העם היהודי בעיני היא שזה עם של לומדים ומלמדים. כך היה במהלך הדורות. זה שהיום אנחנו ויתרנו על הזכות ללמוד והזנחנו את החובה ללמד זה עוון גדול בעיני.)

זיהמנו את הסביבה - זרקנו עתונים, בקבוקים, סוללות, שקיות ניילון לאשפה. חיקינו תרבויות זרות.

טרקנו דלתות בכעס. טיפחנו את האגו שלנו על חשבון האגו של אחרים. (בעניין טיפוח האגו אני לא בטוח באיזו מידה זה עוון. מי מאתנו הוא האדם האידיאלי שהצליח להשתחרר לגמרי מהאגו שלו והאם זה אפשרי? הבעיה בנושא הזה היא שההתמודדות עם האגו קשה מאוד אם בכלל אפשרית. ואז קיימת הסכנה שהאדם המתקשה להתעמת עם האגו שלו יסטה לכיוון הצביעות. והצביעות בעיני היא עבירה הרבה יותר חמורה מטיפוח האגו. כך שאולי מידה מסוימת של טיפוח האגו היא לא עוון, ובלבד שזה לא יהיה על חשבון האגו של אחרים, כי אם זה כן על חשבון האגו של אחרים, זה באמת עוון גדול.)

ישבנו באפס מעשה כשנשקפה סכנה לתרבותנו. (באות י" אני צריך להתוודות וידוי משלי. התפתיתי מאוד לכתוב "ישבנו רגל על רגל באולם התפילה". זה בגלל הרקע האורתודוקסי שלי. בבתי כנסת אורתודוקסיים לא תראו אנשים יושבים בשיכול רגליים. אבל אחר כך חשבתי שזה לא עניין מוסרי; זה בין אדם למקום. ואני הרי לא המקום, אני בשר ודם. לכן לא כתבתי את זה. אם זה עוזר במשהו, הכירופרקטור שלי אומר שזה לא בריא לשבת רגל על רגל, בלי קשר למקום קדוש או לא קדוש. זה לא בריא לא לרגליים ולא לגב.)

כיערנו את הסביבה (צירנו גרפיטי, הדבקנו מודעות במקומות לא מיועדים להן).

לעגנו לרש. (בנושא לעג לרש, נהוג לפרש "רש" מההיבט החומרי, כלומר מי שידו לא משגת את מחייתו, ואסור להזכיר לו את זה כדי לא להגדיל את צערו. אבל אני חושב ש-"רש" יכול להיות גם עניין לא חומרי, כגון מי שיש בו מוס גופני או נפשי, וגם במקרה זה אסור להזכיר לו את מומו כדי לא לגרום לו צער.)

מעלנו באמון.
נשארנו אדישים כלפי עוול.
סגדנו לאלילים בני זמננו.
עשינו רעש והפרענו לשכנינו.
פרצנו את גבולות המותר. (תפרשו את זה איך שאתם רוצים, קחו את זה לאן שאתם רוצים).
צפרנו בצופר במקום לרדת מהאוטו ולגשת לפעמון.
קראנו תיגר על ערכינו.
רמסנו את זכויות האחרים.
שכחנו את הסולידריות החברתית.
תאבנו כוח ויוקרה.

מובן מאליו שהרשימה הזאת לא שלמה וגם לא ייצוגית. ההיפך, יש בה הרבה פגמים וחוסרים. לכן כל מי שישפר וישלים, תבוא עליו הברכה. כך שאם בזמן האחרון עויתם איזה עוון אקזוטי, איזו עבירה מעניינת שאתם לא מוצאים אותם ברשימות, לא ברשימה שבסידור ולא בזאת שאני ערכתי, אתם יכולים לבוא אלי אחרי התפילה ונראה מה אנחנו יכולים לעשות לטובת העניין: נעדכן את הרשימה, נשפץ, נתקן, נסתדר. כי בעניין עוונות ועבירות אני פתוח להצעות שיפור!

גם בצורת ההתייחסות לעוונות חל שינוי – את זה יש לומר. אני זוכר את דור ההורים שלי, דור שלם עומד ומתפלל ומכה על חטא ככה (תוק כפי הדאמת ההכאה צ' חטא) אשמנו, בגדנו, גזלנו וכו' בקומה שפופה ובבושת פנים. אבל היום הדברים האלה השתנו. במרוצת הזמן חל איזה היסט, איזו טרנספורמציה של מקום הפשע בחברה הישראלית ממקום של קלון לכיוון מקום של כבוד. העבירות כבר לא כל כך נחשבות בושה. פושעים ועבריינים זוכים לתשומת לב אוהדת, לחשיפה באמצעי התקשורת ולמקום של כבוד. אישי ציבור, ראשי ארגונים ומנהיגי העם חשים את הצורך להתחכך עם ראשי הפשע המאורגן, להיראות במחיצתם וליהנות מחברתם. מתי יצטלמו נשיא/ת בית המשפט העליון ושופטיו יחד עם ראשי הפשע המאורגן, ברוני סמים, סוחרי נשים וילדים וכו' באירוע חגיגי למען עמותת אל-סם או למען ילדים מוכים, את זה אני לא יודע, אבל אי אפשר להתעלם מההישג הכביר של העם היהודי במדינתו המתחדשת, לפיו הוא העניק לעוון ופשע וחטאה מעמד של כבוד ויוקרה!

שניכתב כולנו בספר חיים, ברכה ושלוה ופרנסה טובה.
שבת שלום.

הכין: ניסן אבדי